

สงครามเพลอปปอนเนซุสกับการเกลี้ยอำนาจ ของสปาร์ตาในกรีก

อิตติพงศ์ มีทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Received: April 14, 2022

Revised: November 30, 2022

Accepted: December 2, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นของสงครามเพลอปปอนเนซุสและสันนิบาตเพลอปปอนเนซุสที่มีสปาร์ตาเป็นผู้นำหลังสงครามยุติติง ผลของการศึกษาพบว่าสงครามเพลอปปอนเนซุสเป็นสงครามการสู้รบครั้งยิ่งใหญ่ของชาวกรีกระหว่างกรีกเผ่าดอเรียนที่มีสปาร์ตาเป็นผู้นำและกรีกเผ่าไอโอเนียน ซึ่งมีเอเธนส์เป็นผู้นำ ทั้งนี้ ตลอดเวลาเกือบสามทศวรรษสงครามเพลอปปอนเนซุสเกิดขึ้นทั้งสิ้นหลายครั้งทั้งในกรีกแผ่นดินใหญ่ และกรีกโพ้นทะเล สงครามครั้งนี้ยังนำพาพันธมิตรนครรัฐกรีกเข้าสู่สมรภูมิสงครามอีกเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันสงครามเพลอปปอนเนซุสยังเป็นการแย่งชิงความเป็นผู้นำของโลกกรีกระหว่างสปาร์ตาและเอเธนส์ด้วย ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามลงนครรัฐสปาร์ตาได้นำพาสันนิบาตเพลอปปอนเนซุสรองความยิ่งใหญ่แทนสันนิบาตดีเลียนของเอเธนส์ที่ล่มสลายลงจวบจนกระทั่งต่อมาสันนิบาตเพลอปปอนเนซุสก็ถูกกรีกมาซิโดเนียยุบลงในเวลาต่อมาเช่นกัน

คำสำคัญ

สงครามเพลอปปอนเนซุส, สันนิบาตเพลอปปอนเนซุส, จิซึลี, ฐุซิดิดีส, สปาร์ตา, ไลแซนเดอร์

The Peloponnesian Wars and Rising of Sparta in Greece

Dhitiphong Meethong
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Pathom Rajabhat University

Abstract

This article aims to study the events and effects of the Peloponnesian Wars and the Peloponnesian League by Sparta after the wars ended. The results of the study showed that the Peloponnesian Wars were Greek wars between the Spartan-led Dorian Greeks and the Athenian-led Ionian Greeks. Over the course of nearly three decades, several Peloponnesian Wars took place both mainland Greece and beyond Aegean Sea. These wars also brought many Greek city-state allies to the battlefield. At the same time, the Peloponnesian Wars were also a struggle between Sparta and Athens for leadership. After the end of the wars, the city-state of Sparta led the Peloponnesian League to victory while the Delian League of Athens collapsed, although later the Peloponnesian League was also subsequently dissolved by Macedonian Greek.

Keywords

Peloponnesian wars, Peloponnesian league, Sicily, Thucydides, Sparta, Lysander

บทนำ

สงครามเพออปอนเนซุสเกิดขึ้นในปี 431-404 ปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นสงครามการสู้รบระหว่างสันนิบาตดีเลียนซึ่งมีเอเธนส์เป็นแกนนำและสันนิบาตเพออปอนเนซุสซึ่งมีสปาร์ตาเป็นแกนนำ นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งช่วงเวลาของการทำสงครามออกเป็นสามช่วงเวลาด้วยกัน ครั้งแรกคือสงครามอาร์คิเดเมียเกิดขึ้นเมื่อนครรัฐสปาร์ตานำกองทัพเข้าบุกแคว้นอติคาของเอเธนส์ ในขณะที่นครรัฐเอเธนส์ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางทะเลนำกองกำลังเข้ายึดครองน่านน้ำชายฝั่งคาบสมุทรเพออปอนเนซุส สงครามสิ้นสุดลงโดยการทำสนธิสัญญาสงบศึกกนิเซียส (Steven, 1998, p. 74) ต่อมาในปี 415 ก่อนคริสต์ศักราช นครรัฐเอเธนส์ได้ส่งกองกำลังทหารไปจู่โจมตียังนครรัฐซีราคิวส์ที่อยู่เกาะซิซิลี แต่ก็ประสบความพ่ายแพ้อย่างย่อยยับ ในปี 413 ปีก่อนคริสต์ศักราช อันนำไปสู่ยุคของสุดท้ายของการทำสงครามคือการทำสงครามดีซิเลียน สงครามครั้งนี้สปาร์ตาได้รับความช่วยเหลือจากเปอร์เซียและการก่อกบฏของนครรัฐเอเธนส์ในทะเลอีเจียนและไอโอเนียน สปาร์ตาได้ทำลายความยิ่งใหญ่ทางทะเลของเอเธนส์ลง การทำลายเรือรบของเอเธนส์ที่ยุทธการเอกอสโฟพามีจึงถือเป็นจุดสิ้นสุดของสงครามเพออปอนเนซุสครั้งนี้ลง

สงครามเพออปอนเนซุสกับการแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจในโลกกรีก

บันทึกเรื่องราวของสงครามเพออปอนเนซุสมาจากหลักฐานที่รูซิดิดีส (Thucydides 460–395 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้เขียนเรื่องประวัติศาสตร์สงครามเพออปอนเนซุส (History of the Peloponnesian Wars) ขึ้น (Martin, 2013, p. 186) โดยกล่าวว่าการเติบโตของมหาอำนาจเอเธนส์หลังสงครามเปอร์เซียสิ้นสุดลงทำให้ันครรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทร

เพลอปโปนเนซุส¹ โดยเฉพาะสปาร์ตาที่ตั้งอยู่ในแคว้นลาซิแดโมเนีย (Lacedaemonia) หรือลาโคเนีย (Laconia) ซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ของ คาบสมุทรหาวดกลัวเอเนสเป็นอย่างมาก ดังนั้น สงครามระหว่างทั้งสองรัฐ จึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้หลังสงครามกรีก-เปอร์เซียสิ้นสุดลง จักรวรรดิเอเธนส์ได้รวบรวมสมาชิกที่เคยทำการสู้รบกับเปอร์เซียเข้าเป็นกลุ่ม นครรัฐที่เรียกว่าสันนิบาตดีเลียน (Delian league) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกรีก เชื้อสายไอโอเนียเข้าด้วยกัน โดยใช้เกาะเดลอสเป็นศูนย์กลางสำคัญของ จักรวรรดิเอเธนส์ (Steven, 1998, p. 218) นอกจากนี้เกาะเดลอสยังเป็นที่ เก็บทรัพย์สินบรรณาการของพันธมิตร ภายหลังจากที่สงครามกรีก-เปอร์เซีย สิ้นสุดลง ทั้งนี้หลังจากเปอร์เซียพ่ายแพ้ก็อีกครั้งที่สองในปี 480 ก่อน คริสต์ศักราช ทำให้เอเธนส์นำบรรดาพันธมิตรในนครรัฐกรีกเข้าโจมตีดินแดน ประเทศราชของเปอร์เซียในแถบทะเลอีเจียนและไอโอเนียนทั้งหมด สงครามในครั้งนี้ทำให้เอเธนส์กลายเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่ ยอมรับของบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ของกรีกในที่สุด

¹ คาบสมุทรเพลอปโปนเนซุสแบ่งออกเป็น 7 แคว้น คือ แคว้นอาร์คาเดีย (Arcadia) ทางภาคกลาง แคว้นอาเคีย (Achaia) ทางภาคเหนือ แคว้นเอลิส (Elis) ทาง ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ แคว้นเมสสิเนีย (Messinia) ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ แคว้น ลาโคเนีย (Laconia) ทางภาคใต้ แคว้นอาร์โกลิส (Argolis) ทางภาคตะวันออก และแคว้น โครินเธีย (Corinthia) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

ภาพที่ 1 พื้นที่ภูมิศาสตร์บนคาบสมุทรเพโลพอนเนซุสในกรีซ
หมายเหตุ. จาก <https://hmong.in.th/wiki/Peisistratid>

ภาพที่ 2 แคว้นต่าง ๆ ที่ตั้งในคาบสมุทรเพโลพอนเนซุส
หมายเหตุ. จาก <https://www.pinterest.com>

เมื่ออาณาจักรเปอร์เซียได้ถูกขับไล่ออกจากบริเวณทะเลเออีเจียนและ
จำต้องยอมยกดินแดนที่เคยยึดครองก่อนหน้านี้ให้แก่เอเธนส์แล้ว
นครรัฐเอเธนส์จึงครองความยิ่งใหญ่ในกรีกแผ่นดินใหญ่สืบต่อมา อย่างไรก็ตาม
เมื่อสงครามกรีก-เปอร์เซียสิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการ นครรัฐต่าง ๆ เอง
ต้องการแยกตัวเป็นอิสระ และปฏิเสธที่จะจ่ายบรรณาการให้กับนครรัฐ
เอเธนส์ ทั้งนี้เงินส่วนใหญ่ถูกนำมาใช้สร้างกองทัพและสร้างงานสาธารณะ
เพื่อผลประโยชน์แก่เอเธนส์ เงินจำนวนมากเหล่านี้ทำให้นครรัฐเอเธนส์ร่ำรวย
และยิ่งใหญ่ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความไม่พอใจแก่บรรดานครรัฐในสันนิบาต

เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความขัดแย้งระหว่างสันนิบาตดีเลียนซึ่งมีเอเธนส์เป็นแกนนำ และนครรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทรรวมถึงสปาร์ตาซึ่งเข้าเป็นสมาชิกในช่วงเกิดสงครามเปอร์เซียเริ่มปะทุมากขึ้น รอยร้าวความขัดแย้งเริ่มต้นขึ้นเมื่อสปาร์ตาส่งทูตไปโน้มน้าวเอเธนส์ไม่ให้ทำการสร้างกำแพงขยายเพิ่มเติมออก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงงบประมาณโดยใช้เหตุ แต่เอเธนส์ก็เพิกเฉยและยังคงดำเนินการก่อสร้างต่อไปโดยไม่ฟังเสียงทัดทาน อาจกล่าวได้ว่าการลุกแก่อำนาจเผด็จการของสปาร์ตานั้นมีส่วนสำคัญในการสร้างความขัดแย้งกับนครรัฐกรีกในเวลาต่อมา และนำไปสู่การล่มสลายของแกนนำนครรัฐกรีกหลายแห่งด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ รูซิดิตส์ยังบันทึกไว้โดยกล่าวว่าความขัดแย้งระลอกที่สองเกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อสปาร์ตารู้สึกไม่พอใจเอเธนส์เป็นอย่างมาก โดยความขัดแย้งปะทุขึ้นเมื่อพวกเฮลोट (Helot) ได้ก่อกบฏขึ้นในนครรัฐสปาร์ตาทำให้สปาร์ตาจำต้องเรียกกองกำลังจากพันธมิตรในสันนิบาตดีเลียนรวมถึงเอเธนส์ช่วยปราบกบฏในครั้งนี้ ด้วยเหตุนี้เอเธนส์จึงส่งกองกำลังทหารมาทว่าเมื่อมาถึงสปาร์ตาแล้วกองกำลังเอเธนส์กลับถูกปลดประจำการกองทหารลง คงเหลือแต่บรรดาทหารจากพันธมิตรเท่านั้น ทั้งนี้ สปาร์ตาเกรงว่าเอเธนส์อาจยกทัพเข้าช่วยเหลือฝ่ายกบฏ ท้ายที่สุดพวกกบฏเฮลोटก็ถูกปราบปรามลงได้ ทำให้เอเธนส์ออกตัวในการช่วยเหลือรับกลุ่มพวกเฮลोटเหล่านี้ไว้ที่เมืองเนาปาคทอส (Naupaktos) ที่บริเวณอ่าวคอร์ินธ์ (Steven, 1998, p. 136-137) ครั้นต่อมาใน 459 ปีก่อนคริสต์ศักราช เอเธนส์ก็ได้เข้าทำสงครามกับนครรัฐเมการ่า (Megara) และคอร์ินธ์ (Corinth) ซึ่งทั้งสองนครรัฐล้วนเป็นพันธมิตรของสปาร์ตา สงครามครั้งนี้ต่อสู้กันเป็นเวลายาวนานถึง 15 ปี โดยสงครามครั้งนี้ทำให้เอเธนส์ยังต้องทำสงครามสู้รบกับสปาร์ตา นครรัฐบัวเทียและนครรัฐเอจิน่า (Aegina) ด้วยเช่นเดียวกัน ท้ายที่สุดเอเธนส์สามารถยึดครอง

นครรัฐเมการ่าและบัวเทียไว้ได้และทำให้เกิดการเผชิญหน้ากับสปาร์ตาด้วยเหตุนี้ทั้งเอเธนส์ซึ่งเป็นผู้นำของสันนิบาตดีเลียนและสปาร์ตาต่างสร้างเขตอิทธิพลระหว่างกันและยอมรับความยิ่งใหญ่ของทั้งสองฝ่ายเหนือดินแดนที่ตนเองปกครอง สงครามครั้งนี้สิ้นสุดลงโดยการทำสนธิสัญญาสงบศึกที่ค้ำประกันความสงบเป็นเวลา 30 ปีในฤดูหนาวปี 446 ก่อนคริสต์ศักราช (Martin, 2013, pp. 195-196)

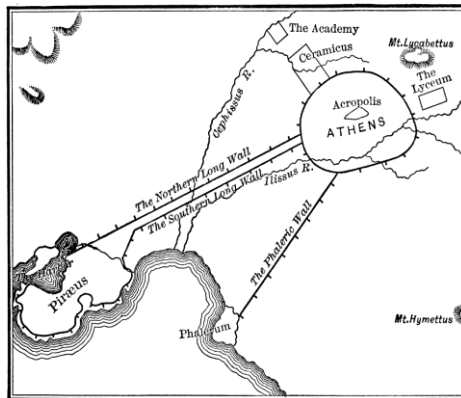
เฮโรโดทัสยังบันทึกไว้ว่าสนธิสัญญาสันติภาพ 30 ปีได้ถูกทำลายขึ้นอีกครั้งใน 440 ปีก่อนคริสต์ศักราช เมื่อบรรดาพันธมิตรของสันนิบาตดีเลียนคือนครรัฐซามอส (Samos) ได้ก่อการจลาจลกับเอเธนส์ขึ้น อย่างไรก็ตามการแยกตัวของซามอสได้รับการช่วยเหลือจากกองทัพของเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียเองก็ต้องการที่จะครอบครองดินแดนในเอเชียไมเนอร์และทะเลอีเจียนไว้เป็นประเทศราชอีกครั้ง (Marincola, 2003, p. 98) ท้ายที่สุดเอเธนส์ก็สามารถปราบกบฏลงได้สำเร็จทำให้สปาร์ตาดัดสินใจเข้าแทรกแซงโดยมีการเรียกประชุมบรรดาพันธมิตรของสันนิบาตเพื่อหาทิศทางทางพหุคูณเจรจาเกี่ยวกับอนาคตของจักรวรรดิเอเธนส์ ด้วยเหตุนี้ บรรดาพันธมิตรของสปาร์ตาโดยเฉพาะนครรัฐคอรีนธ์ประสงค์ที่จะทำสงครามเพื่อปลดแอกจากการปกครองของเอเธนส์ เหตุการณ์นี้จึงนำไปสู่สงครามซึ่งเกี่ยวข้องกับระหว่างเอเธนส์กับนครรัฐคอรีนธ์ โดยเหตุการณ์เริ่มต้นขึ้นเมื่อนครรัฐคอรีไซร่า (Corcyra) ต้องการสร้างกองทัพเรือเพื่อเป็นมหาอำนาจทางทะเล ทั้งนี้ นครรัฐคอรีไซร่าไม่ได้เป็นพันธมิตรกับสปาร์ตาและเอเธนส์ ขณะเดียวกัน นครรัฐคอรีนธ์ก็ต้องการสร้างกองทัพเรือขึ้นเพื่อเป็นมหาอำนาจด้วยเช่นกันด้วยความหวาดเกรงการขยายอำนาจของคอรีนธ์ทำให้นครรัฐคอรีไซร่าตัดสินใจเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับเอเธนส์จนนำไปสู่การทำสงครามในท้ายที่สุด

สมรภูมิตะเลที่สำคัญเกิดขึ้นที่ยุทธการไซโบตา (Battle of Sybota) โดยกองทัพเรือของเอเธนส์มีบทบาทสำคัญมากที่ขับไล่กองเรือของนครรัฐคอรีนธ์ไม่ให้เข้ายึดครองนครรัฐคอไซร่า (Jeremy, 2013, p. 29) ต่อมานครรัฐเอเธนส์ยังบีบบังคับให้นครรัฐโพทิดี (Potidaea) ซึ่งเป็นอาณานิคมของนครรัฐคอรีนธ์ทำลายกำแพงลง จากนั้นเอเธนส์จึงแทรกัวประชากรของนครรัฐโพทิดีมายังเอเธนส์ พร้อมทั้งยังขับไล่ทูตของนครรัฐคอรีนธ์ด้วย นครรัฐคอรีนธ์ไม่พอใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก และยังยุยงให้นครรัฐโพทิดีทำการต่อสู้ และรับประกันว่าพวกตนจะส่งทหารเข้าไปช่วยหากนครรัฐโพทิดีต้องทำสงครามกับเอเธนส์ ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโพทิดีขึ้นนครรัฐคอรีนธ์ก็ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ การที่นครรัฐคอรีนธ์คอยให้ความช่วยเหลือแก่นครรัฐโพทิดีจึงถือเป็นการละเมิดสัญญาสันติภาพ 30 ปี และเป็นการเร่งสงครามในคาบสมุทรเพโลพอนเนซมากขึ้น

สงครามอาร์คิดาเมีย: ปฐมบทแห่งสงครามเพโลพอนเนซ

นครรัฐสปาร์ตาและบรรดาพันธมิตรรวมถึงคอรีนธ์ที่เป็นสมาชิกในสันนิบาตเพโลพอนเนซเป็นนครรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองในการสู้รบทางบกเป็นอย่างมาก และยังสามารถเรียกระดมกองทหารในสันนิบาตได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย ขณะที่เอเธนส์ซึ่งมีฐานอำนาจในแคว้นอิตาลีก็พยายามที่จะขยายอำนาจไปยังทะเลเอเจียน โดยใช้ความมั่งคั่งจากบรรณาการของบรรดานครรัฐในสันนิบาตดีเลียน ทำให้ท้ายที่สุดเอเธนส์สามารถสร้างกองทัพเรือจนกลายเป็นมหาอำนาจทางทะเลได้ ด้วยเหตุนี้ทั้งสปาร์ตาและเอเธนส์จึงเผชิญหน้าท่ามกลางความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสู้รบของสงครามเพโลพอนเนซครั้งแรกคือสงครามอาร์คิดาเมีย

(Archidamian wars 431-421 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เกิดขึ้นหลังจากที่พระเจ้าอาร์คิดามุสที่ 2 (Archidamus) แห่งนครรัฐสปาร์ตาทรงนำกองทัพของสันนิบาตเพโลปอนเนซุสเข้าบุกเอเธนส์ ในช่วงระหว่างการนำทัพเข้าสู่รบกับเอเธนส์นั้นสปาร์ตาก็สามารถยึดเสบียงไร่นาไว้ได้ แต่ว่าเอเธนส์ก็ยังคงใช้เส้นทางทะเลในการขนส่งสินค้า ทำให้ชาวเอเธนส์ไม่อดอยากจากการปิดล้อมเมือง เอเธนส์ได้กวาดต้อนผู้คนและเสบียงเข้ามายังกำแพงยาวซึ่งเชื่อมระหว่างเอเธนส์กับท่าเรือไพเรียส (Piraeus) ต่อมาสปาร์ตาก็สามารถยึดดินแดนออดิคาไว้ได้ในเวลา 3 สัปดาห์ (Jeremy, 2013, pp. 63)

ภาพที่ 3 นครรัฐเอเธนส์ได้สร้างกำแพงเชื่อมต่อจากอโครโปลิสไปยังท่าเรือไพเรียสเพื่อใช้ในการลำเลียงขนส่งสินค้าจากต่างแดนเพื่อหล่อเลี้ยงประชากร
หมายเหตุ. จาก <https://etc.usf.edu/maps>

อย่างไรก็ตาม ตามธรรมเนียมของทหารฮอพลีทสปาร์ตาจะต้องกลับไปทำไร่นาเพื่อเลี้ยงชีพในครอบครัว นอกจากนี้ สปาร์ตายังต้องตั้งกองกำลังทหารส่วนหนึ่งในรัฐเพื่อควบคุมบรรดาพวกทาสเฮลิอทธเอาไว้ไม่ให้ก่อการกบฏ การบุกรุกของสปาร์ตาในในเอเธนส์เมื่อปี 430 ก่อนคริสต์ศักราชดำเนินไปเป็นเวลา 40 วัน อย่างไรก็ดี แม้จะถูกสปาร์ตาโอบล้อมเอาไว้ แต่นครรัฐเอเธนส์ก็ยังคงไม่ยอมแพ้ เอเธนส์ได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์การสู้รบใหม่โดยมีนายพลเพริคลีส (Pericles) เป็นผู้นำซึ่งเขาแนะนำให้เอเธนส์หลีกเลี่ยงการสู้รบกลางแจ้งกับกองกำลังทหารฮอพลีทสปาร์ตาซึ่งมีจำนวนมากและกำลังอีกเต็มในชัยชนะ เขาแนะนำให้ใช้กองทัพเรือในการเข้าสู้รบแทน กองทัพเรือเอเธนส์ได้รับชัยชนะอย่างงดงามที่ยุทธนาวีนาฟคตุส (battle of Naupactus) ในปี 430 ก่อนคริสต์ศักราช (Rhodes, 2009, p. 413) ทว่าไม่นานเอเธนส์ก็เผชิญเคราะห์กรรมอย่างหนักเมื่อเกิดโรคระบาดใหญ่ในเอเธนส์ขึ้น โรคระบาดครั้งนี้ได้คร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมากและทำให้ท้ายที่สุดเอเธนส์ต้องพ่ายแพ้ลง แม้กระทั่งเพริคลีสและบรรดาลูก ๆ ก็เสียชีวิตจากโรคระบาดในครั้งนี้เช่นกัน กล่าวกันว่าโรคระบาดในครั้งนั้นทำให้ชาวเอเธนส์ต้องสูญเสียประชากรราวหนึ่งในสามของทั้งหมดในนครรัฐ อาจกล่าวได้ว่าผลของการเกิดโรคระบาดใหญ่ในครั้งนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เอเธนส์เพลี่ยงพล้ำในสมรภูมิรบสงครามเป็นอย่างมากเนื่องจากโรคระบาดได้สร้างผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งในเรื่องเศรษฐกิจและระบบการทหารของเอเธนส์

แม้ว่าต่อมาเอเธนส์จะจ้างทหารรับจ้างมาทำสงคราม แต่ทหารรับจ้างเหล่านั้นก็ไม่ได้กอบกู้สถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ ความหวาดกลัวที่มีต่อโรคระบาดทำให้แม้กระทั่งสปาร์ตาและทัพสันนิบาตเพโลปอนเนซุสเองก็ไม่กล้าที่จะนำทัพบุกเข้ามายังแคว้นออตติกา หลังจากที่เพริคลีสถึงแก่อสัญกรรม

ลงทำให้เอเธนส์ต้องใช้วิธีแบบโบราณในการตั้งรับข้าศึกที่บุกเข้ามา ในเวลานี้ คลีออนได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำใหม่ของเอเธนส์ เขาได้นำกองทัพเข้าต่อสู้อีกครั้งซึ่งมีนายพลดีโมสธีเนส (Demosthenes) เป็นผู้นำทัพด้วยเช่นกัน กองทัพเอเธนส์ประสบความสำเร็จในการทำสงครามทางทะเลในการยึดบริเวณคาบสมุทรเพโลพอนเนซุส เอเธนส์ยังสามารถยึดแคว้นบัวเทียเอโอเทีย และสามารถปราบกบฏไมทีเลเนียนลงได้ รวมทั้งสร้างป้อมปราการฐานที่มั่นในคาบสมุทรเพโลพอนเนซุสเอาไว้ได้อีกด้วย ป้อมปราการที่สำคัญที่เอเธนส์สร้างขึ้นนั้นตั้งอยู่ใกล้กับนครรัฐโฟลอสโดยตั้งขึ้นที่เกาะสปักทีเรีย (Sphacteria) (Steven, 1998, p. 232) ทว่าในเวลาต่อมา นครรัฐโฟลอสซึ่งเวลานี้เป็นอาณานิคมเอเธนส์นั้นก็ถูกสปาร์ต่านำกองกำลังทหารเข้ายึดครองไว้ได้ แต่ต่อมา นายพลดีโมสธีเนสก็สามารถเอาชนะกองทัพสปาร์ตาได้ที่ยุทธการแห่งโฟลอสใน 420 ก่อนคริสต์ศักราช ขณะที่คลีออนเองก็ได้รับชัยชนะที่ยุทธการแห่งสปักทีเรียด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ บรรดาทหารฮอปไลท์ของพวกสปาร์ตาจึงถูกเอเธนส์ประหารชีวิตเกือบหมดภายหลังสมรภูมิตัดทอนทั้งสองแห่ง อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา นายพลบราซิดาส (Brasidas) ซึ่งเป็นผู้นำของสปาร์ตาคคนใหม่ได้ระดมกองกำลังทหารสปาร์ตาและพันธมิตรของสันนิบาตเพโลพอนเนซุสรวมถึงทาสเฮลิอทยาตราทัพไปยังอาณานิคมแอมฟีโพลิส (Amphipolis) ของเอเธนส์ในแคว้นเทรซซึ่งเป็นพื้นที่การทำเหมืองแร่เงิน (Jeremy, 2013, p. 324) ซึ่งรัฐดีดิสเองก็ถูกส่งตัวไปเป็นกองกำลังทหารที่นั่นเพื่อสู้รบกับกองทหารของสปาร์ตาเพื่อยึดครองเอานครรัฐแอมฟีโพลิสกลับคืน การสู้รบกันอย่างดุเดือดในครั้งนี้ทำให้นายพลบราซิดาสและนายพลคลีออนถึงแก่กรรมในสมรภูมิสงครามรบ ภายหลังจากที่นายพลสองท่านถึงแก่กรรมลงทำให้ในเวลาต่อมาทั้งสปาร์ตาและ

เอเธนส์ตกลงที่จะแลกตัวประกันที่เหลือและมีการลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกชั่วคราว

หลังจากที่คลีออนแห่งเอเธนส์และบราซิดัสแห่งสปาร์ตาเสียชีวิตลงในการทำสงครามไม่นาน ทั้งเอเธนส์และสปาร์ตาจึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาเนียส (Treaty of Nicias) ขึ้นใน 421 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งมีผลบังคับใช้เป็นเวลา 6 ปี (Rhodes, 2009, p. 421) ทว่าก็มีการปะทะสู้รบกันอย่างประปรายในคาบสมุทรเพโลพอนเนซอยู่บางครั้ง อย่างไรก็ตาม สปาร์ตาและบรรดาพันธมิตรในสันนิบาตเพโลพอนเนซส์ได้มีการระดมกองทัพขึ้นอีกครั้ง เว้นแต่เพียงนครรัฐอาร์โกส (Argos) ซึ่งเป็นคู่แข่งที่มีอิทธิพลกับสปาร์ตาอย่างมากในคาบสมุทรเพโลพอนเนซส์ ด้วยการสนับสนุนจากนครรัฐเอเธนส์ทำให้นครรัฐอาร์โกสประสบความสำเร็จในการรวมตัวกับบรรดานครรัฐต่าง ๆ ที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในคาบสมุทรเพโลพอนเนซส์ ซึ่งรวมถึงนครรัฐแมนทีเนีย (Mantineia) และนครรัฐเอลิส (Elis) โดยเอเธนส์หวังให้นครรัฐเหล่านี้คานอำนาจกับสันนิบาตเพโลพอนเนซส์ (Jeremy, 2013, pp. 366-367) ซึ่งเป็นสปาร์ตาเป็นผู้นำเอาไว้

นอกจากนี้ เฮโรโดตัสยังกล่าวว่าในช่วงแรกนครรัฐสปาร์ตาพยายามขยายอำนาจอีกครั้ง โดยเข้ายึดนครรัฐที่เกียซึ่งอยู่ติดกับนครรัฐสปาร์ตาไว้ได้ ต่อมาสปาร์ต่ายังพยายามขยายอำนาจไปยังนครรัฐแมนทีเนียซึ่งเป็นพันธมิตรกับเอเธนส์ด้วยเช่นกัน โดยที่นครรัฐแมนทีเนียเป็นรัฐที่อยู่ในวงไพลุส การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและได้รับการสนับสนุนจากเอเธนส์ (Marincola, 2003, p. 121) สมรภูมิการสู้รบแห่งแมนทีเนียจึงเป็นยุทธการการสู้รบที่ใหญ่ที่สุดของชาวกรีกด้วยกันในสมัยสงครามเพโลพอนเนซส์ โดยเฉพาะชาวกรีกในแคว้นลาโคเนีย สงครามครั้งนี้จึงยังเป็นการเผชิญหน้า

เข้าต่อสู้กันของนครรัฐอากอส เอเธนส์ แมนทีเนียและอาร์คาเดียซึ่งเป็นดินแดนที่ปกครองด้วยประชาธิปไตยกับสมาชิกในสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสโดยตรง ท้ายที่สุดสปาร์ตาเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ขณะที่บรรดาพันธมิตรนครรัฐประชาธิปไตยมีการแตกสามัคคีกันเอง สมาชิกจำนวนมากจึงได้หันมาเข้าร่วมกับสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุส ชัยชนะที่ยุทธการแห่งแมนทีเนียสามารถทำให้สปาร์ตาสถาปนาความยิ่งใหญ่ในคาบสมุทรเฟลอปปอนเนซุสและยังทำให้สันนิบาตเข้มแข็งขึ้นเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันสมรภูมिरบในสงครามครั้งนี้ก็ได้ทำลายความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยว่าไม่สามารถนำพานครรัฐไปสู่ความรอดพ้นจากสงครามได้ เนื่องจากนครรัฐสปาร์ตาและบรรดาสมาชิกที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการทหารสามารถนำพานครรัฐได้ชัยชนะอย่างรวดเร็ว

ยุทธศาสตร์การสู้รบโพ้นทะเลที่เกาะซิซิลี

ในช่วงยุคมีดกรีก (1200-800 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ประชากรกรีกได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นมากบนกรีกแผ่นดินใหญ่ ทำให้มีชาวกรีกกลุ่มหนึ่งอพยพไปตั้งถิ่นฐานทางตอนใต้ของคาบสมุทรอิตาลีโดยเฉพาะที่เกาะซิซิลีและได้ตั้งเมืองใหญ่แห่งหนึ่งขึ้นที่ซิราคิวส์ ประชากรกรีกที่อาศัยอยู่ในนครรัฐซิราคิวส์เป็นพวกกรีกดอเรียนซึ่งเป็นเผ่าเดียวกับพวกสปาร์ตาในกรีกแผ่นดินใหญ่ ในขณะที่ประชากรเอเธนส์ที่อยู่เกาะซิซิลีล้วนเป็นพวกกรีกไอโอเนียมีถิ่นอาศัยอยู่ในนครรัฐเซเกสต้า (Segesta) (Hall, 2013, p. 44) หลังสงครามเฟลอปปอนเนซุสครั้งแรกสิ้นสุดลงได้ไม่นาน ในเวลาต่อมาเอเธนส์มีคำสั่งให้นายพลอัลซิเบียเดส (Alcibiades) เป็นผู้นำทัพในการสู้รบกับสปาร์ตาในต่างแดนครั้งนี้ โดยเอเธนส์มองว่าจะต้องพิชิตเกาะซิซิลีให้ได้ ทั้งนี้นครรัฐซิราคิวส์ถือได้ว่าเป็นนครรัฐกรีกที่ใหญ่สุดบนเกาะซิซิลี ซึ่งเอเธนส์มองว่านครรัฐ

ดังกล่าวมีทรัพยากรจำนวนมากที่สามารถหล่อเลี้ยงพลเมืองของเอเธนส์เอาไว้ได้ อีกทั้งชัยชนะตอนครรัฐชิราคิวส์ยังเป็นการกอบกู้เกียรติภูมิของเอเธนส์ให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งในกรีกแผ่นดินใหญ่ ทำให้สงครามแห่งซิซิลีอุบัติขึ้นอีกครั้งใน 415-413 ปีก่อนคริสต์ศักราชในช่วงเวลาต่อมา ขณะเดียวกันสงครามในครั้งนี้ยังถือเป็นการขยายตัวของเขตพื้นที่สงครามที่เกิดขึ้นนอกแผ่นดินกรีกครั้งแรกในโลกเฮลเลนิกด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงโลกของชาวกรีกในเวลานั้น
อันประกอบไปด้วยกรีกแผ่นดินใหญ่ กรีกในเอเชียไมเนอร์
และกรีกทางตอนใต้ของคาบสมุทรอิตาลี
หมายเหตุ. จาก <https://www.pinterest.com>

อย่างไรก็ดี ในช่วงก่อนการไปทำสงครามที่เกาะซิซิลีไม่นาน ปรากฏว่ามีศัตรูทางการเมืองผู้หนึ่งทำลายเทวรูปเทพเฮมัส ส่งผลให้นายพลอัลซิเบียดสถูกกล่าวหาในข้อหาที่เป็นอาชญากรทางศาสนาด้วย และเขาต้องถูกนำตัวขึ้นศาลเอเธนส์ ทั้งนี้ เขาเองต้องการที่จะขึ้นศาลเพื่อแก้ข้อกล่าวหาก่อนที่จะเดินทางไปทำศึกในครั้งนี้ (Steven, 1998, pp. 429-430) อย่างไรก็ตาม ชาวเอเธนส์ต้องการให้เขาเดินทางไปทำศึกในครั้งนี้โดยที่ไม่ต้องขึ้นศาลพิจารณาคดีแต่อย่างใด ในที่สุดศาลเอเธนส์จึงยอมปล่อยตัวเขาชั่วคราวเพื่อให้เขาทำภารกิจเพื่อมาตุภูมิในครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อเขาเดินทางมายังเกาะซิซิลีไม่นาน ปรากฏว่านายพลอัลซิเบียดสกลับถูกศาลเอเธนส์เรียกตัวให้กลับมารับโทษที่เกิดขึ้น ในท้ายที่สุดเขาเองถูกตัดสินมีความผิดโดยความไม่เป็นธรรมทำให้เขาตัดสินใจหนีออกจากกองทัพและหลบหนีไปยังสปาร์ตาแทน ทำให้เอเธนส์จำต้องแต่งตั้งนายพลนิเซียส (Nicias) เข้าดำรงตำแหน่งแม่ทัพแทน (Bagnell, 2006, p. 202) ด้วยเหตุนี้ นายพลอัลซิเบียดสจึงบอกแผนการลับแก่สปาร์ตาว่าเอเธนส์ต้องการใช้เกาะซิซิลีเป็นเมืองในการพิชิตนครรัฐกรีกในคาบสมุทรอิตาลีและคาร์เธจทั้งหมด ทั้งยังจะกวาดเคลย์และทรัพยากรกลับไปยังแคว้นอดีติกา

กองกำลังของเอเธนส์ซึ่งมีนายพลนิเซียสเป็นผู้คุมทัพคนใหม่มีกองเรือรบราว 100 ลำและทหารราบอีกราว 5,000 นายพร้อมกองทัพอาวุธเบา ขณะที่ทหารม้าถูกจำกัดได้เพียง 30 คนเท่านั้น ในท้ายที่สุดเอเธนส์ก็ไม่อาจต่อสู้กับกองกำลังทหารม้าของชีราคิวส์ที่คุ้นชินกับสภาพภูมิศาสตร์ได้ กองทัพเอเธนส์รวมตัวเข้ากับพันธมิตรกรีกไอโอเนียบนเกาะแห่งนี้โดยใช้อูรานที่มั่นที่นครรัฐเฮกเสตา นายพลนิเซียสได้เสนอแผนการบุกโจมตีชีราคิวส์ทันที ใน 415 ปีก่อนคริสต์ศักราช การสู้รบดำเนินไปอย่างยาวนานจบลงเมื่อฤดูหนาวย่างกรายมาถึง ชาวเอเธนส์จำต้องถอนกำลังทหาร อย่างไรก็ดี เอเธนส์

ใช้เวลานี้ในการรวบรวมบรรดาพันธมิตรที่เหลือนบนเกาะและเตรียมทำศึกกับนครรัฐซีราคิวส์อย่างเด็ดขาดอีกครั้ง ระหว่างที่เอเธนส์กำลังระดมกองทหารทำให้ซีราคิวส์ขอความช่วยเหลือจากสปาร์ตา ด้วยเหตุนี้ สปาร์ตาจึงได้ส่งนายพลไกลิปปัส (Gylippus) ไปยังเกาะซิซิลีพร้อมกับกองทัพพันธมิตรของสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุส (Bagnell, 2006, p. 224) เมื่อมาถึงเขาได้รวบรวมกองกำลังทัพจากพันธมิตรกรีกต่อเรียนและใช้ซีราคิวส์เป็นฐานบัญชาการในการสู้รบ นายพลไกลิปปัสเป็นผู้บังคับบัญชาการสูงสุดของกองกำลังสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุส และในที่สุดเขาสามารถเอาชนะกองกำลังเอเธนส์และพันธมิตรได้ในการสู้รบในสมรภูมिरบหลายแห่ง

ตามบันทึกของพลูทาร์คกล่าวว่าหลังจากพ่ายแพ้อย่างต่อเนื่องหลายครั้งทำให้นายพลนิเซียสต้องร้องขอความช่วยเหลือจากเอเธนส์เมืองแม่ (Scott-Kilvert, 1960, p. 78) รัฐบาลจึงส่งนายพลติมอสธีเนสนำกองทัพเรือเสริมมายังเกาะซิซิลีเพื่อเตรียมเข้าร่วมสนธิสัญญากับกองเรือของนายพลนิเซียส สงครามจึงได้เกิดขึ้นอีกครั้ง ในที่สุดนครรัฐซีราคิวส์และบรรดาพันธมิตรในสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสของสปาร์ตาสามารถเอาชนะกองทัพของเอเธนส์ได้ ทำให้นายพลติมอสธีเนสจึงขอให้เอเธนส์ถอนกำลังกลับทั้งหมดเพื่อฟื้นฟูกองทัพเรือขึ้นใหม่อีกครั้ง แต่ทว่านายพลนิเซียสกลับปฏิเสธและยังยืนยันกรานที่จะสู้จนกว่าได้รับชัยชนะ สถานการณ์วิกฤตหนักมากยิ่งขึ้นเมื่อเอเธนส์ต้องพ่ายแพ้ย่อยยับอย่างต่อเนื่องในสมรภูมिरบหลายแห่ง นายพลนิเซียสและนายพลติมอสธีเนสจึงต้องนำกองกำลังที่เหลือแสวงหาพันธมิตรใหม่ในซิซิลี ขณะที่ซีราคิวส์ซึ่งมีกองกำลังทหารมากกว่าก็สามารถสังหารทหารเอเธนส์ล้มตายเป็นจำนวนมาก

ภายหลังจากเอเธนส์ต้องพ่ายแพ้ที่ซิชิลีแล้ว เอเธนส์ยังต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สิน เรือรบและทหารไปเป็นจำนวนมาก เอเธนส์ในเวลานี้ไม่มีแม่ทัพที่มีความสามารถในการสู้รบ ขณะเดียวกันนายพลอัลซิเบียเดสซึ่งครั้งหนึ่งเป็นผู้บัญชาการกองทัพเรือเอเธนส์ก็ได้หลบหนีไปอยู่ที่สปาร์ตาและได้ฝึกฝนกองกำลังทหารเรือรบให้กับที่นั่น สถานการณ์เลวร้ายมากยิ่งขึ้นเมื่อพระเจ้าเอจิสที่ 2 แห่งสปาร์ตาสามารถยึดหมู่บ้านดีซีเลีย (Decelea) ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางตอนเหนือที่สำคัญของเอเธนส์ การยึดหมู่บ้านดีซีเลียทางภาคเหนือจึงถือเป็นการเปิดฉากสงครามดีซีเลีย (Decelean wars 412-404 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ขึ้นและเป็นสงครามเพลออปอนเนซุสในครั้งสุดท้าย (Steven, 1998, p. 543) ขณะที่กองกำลังของสันนิบาตเพลออปอนเนซุสยังคงส่งกองทัพเรือไปยังทะเลอีเจียน เพื่อควบคุมน่านน้ำไว้นอกจากนี้ ยังมีกองทัพเรือของนครรัฐซีราคิวส์ซึ่ง นำโดยนายพลเฮอโมคราเทสและกองทัพเรือของคอรีนธ์เข้าร่วมในสงครามด้วยเช่นกัน ต่อมาเมื่อนครรัฐคิโอสซึ่งเป็นสมาชิกสันนิบาตดีเลียน ก่อการจลาจลเพื่อแยกตัวออกจากสันนิบาตดีเลียน ทำให้นครรัฐสปาร์ตา จึงส่งกองทัพเรือภายใต้การนำของนายพลอัลซิเบียเดสเข้าช่วยเหลือ ท้ายที่สุดกองทัพเรือสปาร์ตาสามารถปลดปล่อยนครรัฐคิโอสได้ รวมทั้งยังปลดปล่อยนครรัฐไมเลทัสจากสันนิบาตดีเลียนได้ด้วยเช่นกัน

สงครามที่ยืดเยื้อยาวนานทำให้ชาวกรีกในสันนิบาตดีเลียนไม่เต็มใจที่จะส่งกองกำลังทหารไปยังสันนิบาตดีเลียนอีกต่อไปและต้องการที่จะถอนกองกำลังทหารออกจากสันนิบาตด้วย ในเวลาต่อมาสปาร์ตาก็ได้สร้างป้อมดีซีเลียขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวเอเธนส์ใช้พื้นที่โดยรอบในการตั้งกองทัพ (Steven, 1998, pp. 555-556) ด้วยเหตุนี้ ป้อมดีซีเลียจึงนับเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการป้องกันกองทัพเรือที่ขนส่งเสบียงมาหล่อเลี้ยงยัง

เอเธนส์ สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้นเมื่อเหมืองสินแร่เงินลอเรียน (Laureion) ได้ถูกสปาร์ตายึดครองไว้ ขณะเดียวกันทาสเอเธนส์กว่าสองหมื่นคนต่างได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระโดยทหารสปาร์ตาที่เมืองดีซีเลียแห่งนี้ด้วย ในช่วงเวลานี้ท้องพระคลังและเงินสำรองของเอเธนส์ค่อย ๆ ร่อยหรอ ชาวเอเธนส์จึงจำเป็นต้องเรียกเก็บเงินบรรณาการจากรัฐในสมาชิกสันนิบาต ดีเลียนจึงทำให้เกิดความขัดแย้งและเกิดกบฏขึ้นภายในสันนิบาตหลายครั้ง สปาร์ตาจึงฉวยโอกาสนี้ส่งกองกำลังทหารเสริมไปยังชิราคิส์อีกครั้ง โดยหวังที่จะขับไล่กองกำลังทหารเอเธนส์ที่เหลือให้ออกไปจากเกาะ สปาร์ตาได้ส่งกองเรือรบและทหารราบอีก 5,000 นาย ไปยังที่ชิราคิส์อีกครั้ง ภายใต้การนำของนายพลโกลิปุส นายพลโกลิปุสและพันธมิตรสันนิบาต สามารถเอาชนะเอเธนส์ได้ในสมรภูมิริบทางบก และต่อมาเขาได้โน้มน้าวให้ ชิราคิส์สร้างกองทัพเรือขึ้นจนท้ายที่สุดก็สามารถเอาชนะกองเรือเอเธนส์ได้เช่นกัน ภายหลังจากที่เอเธนส์พ่ายแพ้ที่ชิซิปิแล้ว จักรวรรดิในสันนิบาต ดีเลียนจึงเริ่มเสื่อมอำนาจลง พระคลังสมบัติร่อยหรอลงอย่างเรื่อย ๆ จักรวรรดิเอเธนส์ต้องพบกับความหายนะในเวลาต่อมา ในขณะที่สันนิบาต เพลอปปอนเนซุสเข้มแข็งและกลายเป็นมหาอำนาจใหม่แทนเอเธนส์ใน ท้ายที่สุด กล่าวได้ว่าการพ่ายแพ้ของเอเธนส์ในกรีกแผ่นดินใหญ่และสมรภูมิรบสงครามที่เกาะชิซิปินั้น ส่งผลให้สันนิบาตดีเลียนของเอเธนส์อ่อนแอลง อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันนครรัฐต่าง ๆ ที่เป็นวงไพลุยร่วมกับเอเธนส์นั้น ก็ค่อย ๆ ถอนตัวของการเป็นสมาชิกและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ สันนิบาตเพลอปปอนเนซุสที่มีสปาร์ตาเป็นแกนนำในเวลาต่อมา

สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสกับบทบาทของสปาร์ตาในฐานะผู้นำโลกกรีก

ก่อนหน้าที่จะสงครามเฟลอปอนเนซุสเกิดขึ้นไม่นาน สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสก็ได้เริ่มก่อตัวขึ้นก่อนหน้าในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศักราชมาแล้ว ทั้งนี้รัฐต่าง ๆ ของกรีกในคาบสมุทรได้รวมตัวกันเข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตขึ้นอย่างหลวม ๆ ตามธรรมเนียมเผ่าพันธุ์กรีกในเวลานั้น อย่างไรก็ตาม ไม่มีหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่าสันนิบาตดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยเมื่อนครรัฐสปาร์ตาได้พิชิตนครรัฐเมสสิเนีย และได้ลดสถานะภาพของชาวเมืองลงเป็นทาสหรือพวกเฮลอต (Helot) ทำให้สปาร์ตาจำต้องสร้างระบบการเมืองขึ้นใหม่เพื่อควบคุมทาสเมสสิเนียเอาไว้ (Kagan, 1991, p. 64) ด้วยเหตุนี้ การรวมตัวเป็นสันนิบาตจึงทำให้สปาร์ตาเกิดความมั่นคงขึ้น หากทาสเหล่านี้ก่อการกบฏขึ้น การเติบโตของการรวมกลุ่มกันเป็นพันธมิตรสันนิบาตเฟลอปอนเนซุสของสปาร์ต่ายังมาจากผลประโยชน์แฝงของสปาร์ตาด้วย โดยสปาร์ตาต้องการที่จะขับไล่ทหารของแต่ละนครรัฐในคาบสมุทรเฟลอปอนเนซุส รวมถึงต้องการสถาปนาความยิ่งใหญ่ในการสร้างกองทัพเรือเพื่อแข่งอำนาจกับเอเธนส์ด้วยเช่นกัน ขณะเดียวกัน นครรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทรเฟลอปอนเนซุสในเวลานั้นต่างหวาดเกรงนครรัฐอากอสที่กำลังคุกคามนครรัฐต่าง ๆ ทำให้บรรดานครรัฐในคาบสมุทรเฟลอปอนเนซุสเหล่านี้ได้ร้องขอให้สปาร์ตาให้ความคุ้มครองแก่นครรัฐตัวเอง

ด้วยเหตุนี้ นครรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทรเฟลอปอนเนซุสจึงต้องตัดสินใจเลือกที่จะอยู่ใต้การคุ้มครองระหว่างนครรัฐสปาร์ตาหรือนครรัฐอากอสซึ่งเป็นมหาอำนาจที่สำคัญในคาบสมุทรเฟลอปอนเนซุสในขณะนั้น ทั้งนี้ เฮโรโดตัสยังกล่าวไว้ในเอกสารด้วยว่านครรัฐทีเกีย (Tegea) เป็นนครรัฐ

แรกที่ถูกบีบบังคับให้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรสันนิบาตกับนครรัฐสปาร์ตาด้วย ทำให้นครรัฐที่เกี่ยวข้องต้องสูญเสียเอกราชนโยบายการต่างประเทศให้กับ สปาร์ตาเป็นผู้ดูแลด้วย สปาร์ตาจึงกลายเป็นนครรัฐที่ใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรดังกล่าว ในเวลาต่อมาการแข่งขันอำนาจระหว่างนครรัฐอากอสและสปาร์ตาทวีความรุนแรงมากขึ้น และนำไปสู่การทำสงครามจนในท้ายที่สุดสปาร์ตาได้รับชัยชนะ และทำให้สปาร์ตาทกลายเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรเพลอปปอนเนซุส

หลังจากพิชิตนครรัฐอากอสสำเร็จ สปาร์ตาจึงมีดำริจัดตั้งสันนิบาตเพลอปปอนเนซุสขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมใน 550 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งนามของสันนิบาตดังกล่าวมาจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของบรรดาสมาชิกนครรัฐในคาบสมุทรเพลอปปอนเนซุส ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของกรีกแผ่นดินใหญ่หรือคาบสมุทรบอลข่านในปัจจุบัน สันนิบาตไม่มีข้อตกลงหรือข้อผูกมัดหากแต่เป็นการรวมตัวกันตามหลักแนวคิดชาติพันธุ์ต่อเรียน ซึ่งแต่ละนครรัฐจะมีข้อตกลงและการเจรจาระหว่างกันโดยตรง สันนิบาตจึงไม่ได้เป็นองค์กรผูกมัดเหมือนกับสันนิบาตอื่น ๆ ของชาวกรีก หากแต่เป็นการรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์ของการทำสงครามเป็นหลัก แม้ว่าสันนิบาตจะรวมกัน แต่ก็มีการให้สมาชิกกล่าวคำปฏิญาณว่าจะต้องมีศัตรูร่วมกัน และให้การช่วยเหลือโดยมีสปาร์ตาเป็นผู้นำหลัก โดยที่นครรัฐเหล่านั้นไม่ต้องเข้าร่วมในทางเศรษฐกิจและกิจกรรมทางศาสนาเหมือนกับสันนิบาตอื่น ๆ มีเพียงลัทธิการบูชาเทพเฮอร์มีส (Hermes) เท่านั้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่รวมผู้คนชาวกรีกเผ่าต่อเรียนในคาบสมุทรเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ชาวกรีกในสันนิบาตต่างมีสายใยในการบูชาเทพดังกล่าวร่วมกัน

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงอาณาเขตสันนิบาต: สีส้มแสดงอาณาเขตของ
สันนิบาตดีเลียนที่มีเอเธนส์เป็นแกนนำ สีม่วงแสดงอาณาเขตของ
สันนิบาตเพลอปอนเนซุสที่มีสปาร์ตาเป็นแกนนำ
หมายเหตุ. จาก <https://board.postjung.com>

ใน 510 ปีก่อนคริสต์ศักราช เอโรโดตัสบันทึกว่าสันนิบาตได้จัด
บรรดาสมาชิกทั้งหมดในคาบสมุทรเพลอปอนเนซุสเข้าร่วมกับทางสันนิบาต
อีกห้าสิบปีต่อมาสันนิบาตก็สามารถขยายอำนาจไปยังแคว้นโฟซิซ (Phocis)
และบัวเทีย (Boeotia) ได้ตามลำดับ ฐูซิดิดีสได้เขียนไว้ในหนังสือ
ประวัติศาสตร์ของสงครามเพลอปอนเนซุสโดยอธิบายกลไก ตลอดจน
โครงสร้างการทำงานของสันนิบาต โดยกล่าวว่าสมาชิกทุกคนของรัฐต้องส่ง
ตัวแทนไปประชุมตามที่มีวาระการประชุม ที่ประชุมสันนิบาตเพลอปอนเนซุส
จะมีอีฟอร (Ephor) เป็นประธานสภา และหารือพูดคุยเกี่ยวกับการต่อสู้ทาง
การทหารรวมถึงการรับสมาชิกใหม่เข้ายังสันนิบาต (Marincola, 2003,
p. 187) ในขณะเดียวกันยังมีเงื่อนไขว่าสปาร์ตาจะต้องไม่ทำอะไรที่เป็น
ผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น สิ่งเหล่านี้จึงต่างจากเงื่อนไขของสันนิบาต
ดีเลียนที่มีเอเธนส์เป็นผู้ควบคุมบรรดาสมาชิก โดยมีการบังคับให้เหล่าสมาชิก

ในสันนิบาตที่เปลี่ยนจ่ายเบี้ยบรรณาการภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด (Steven, 1998, p. 330) สมาชิกของสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสต้องสำรองกองกำลังทหารของสันนิบาตเอาไว้ จำนวนสัดส่วนของกองทัพแต่ละนครรัฐมาจากการที่สปาร์ตาเรียกเข้าประจำการเป็นสำคัญ ในช่วงสมัยสงครามเฟลอปปอนเนซุสราว 431-404 ก่อนคริสต์ศักราช นครรัฐสปาร์ตาได้ตั้งตำแหน่งฮาร์มอสต์ (Harmost) ขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดในสันนิบาต

สันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสมีนครรัฐสปาร์ตาเป็นแกนนำที่สำคัญ สันนิบาตดำเนินการโดยรัฐสภาแห่งพันธมิตร (council of allies) ซึ่งประกอบไปด้วย 2 สภาหลักที่สำคัญคือ สภาสปาร์ตา (assembly of Spartiates) และสภาพันธมิตร (congress of allies) สมาชิกที่สำคัญของสันนิบาตประกอบไปด้วยนครรัฐสปาร์ตา คอรินธ์ (Corinth) คิธีรา (Kythira) เมลอส (Melos) ไพลอส (Pylos) ออร์เน (Orneae) ฟลิอุส (Phlius) แมนทีเนีย (Mantineia) เอลิส (Elis) เอพิเดาลุส (Epidaurus) บัวเทีย (Boeotia) เลฟคาดี (Lefkada) และแอมบราเซีย (Ambracia) ตามลำดับ ทั้งนี้ แต่ละนครรัฐจะมีหนึ่งเสียงในที่สภาประชุมเท่าเทียมกันทั้งหมด โดยที่ไม่คำนึงถึงขนาดภูมิศาสตร์นครรัฐแต่อย่างใด ในช่วงระยะแรกนั้นสันนิบาตไม่มีการเรียกเก็บเงินบรรณาการ เพียงแต่ในช่วงของการทำสงครามโดยเฉพาะระหว่างการทำสงครามกับสันนิบาตที่เปลี่ยนนั้น สันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสจะมีการเรียกเก็บเงินบรรณาการจากบรรดาสมาชิก นอกจากนี้ นครรัฐต่าง ๆ ยังจะต้องส่งกองทัพหนึ่งในสามของตัวเองเข้าประจำการในสันนิบาตเอาไว้ด้วย นครรัฐสปาร์ตาสามารถเรียกประชุมสภาพันธมิตรได้ตลอดเวลา และพันธมิตรทุกนครรัฐจะต้องยินยอมตามคำที่สปาร์ตาร้องขอหากเกิดวิกฤตการณ์ที่สำคัญขึ้น (Steven, 1998, p. 325) อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง สมาชิกของสันนิบาตอาจเกิดสงครามความขัดแย้งระหว่างกันขึ้นได้เช่นกัน

เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนครรัฐแมนทิเนียกับนครรัฐทีเกีย เป็นต้น แม้ว่าในการประชุมสหภาพพันธมิตรนั้นแต่ละนครรัฐจะมีหนึ่งเสียงเท่ากัน ทว่าสปาร์ตาก็อาจเข้าแทรกแซงในนโยบายการต่างประเทศที่สำคัญด้วยได้

นครรัฐต่าง ๆ ในคาบสมุทรเพโลปอนเนซุสที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสปาร์ตานั้นจะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับนครรัฐทีเกียคือต้องยอมเสียอำนาจอธิปไตยทางการต่างประเทศเพื่อแลกกับการเข้าเป็นสมาชิกในสันนิบาตเพโลปอนเนซุสและจะได้รับการคุ้มครองด้านการทหารเป็นการตอบแทน นอกจากนี้ สปาร์ตาก็จะเรียกเกณฑ์ทหารที่เป็นสมาชิกเพื่อประจำการยังสันนิบาตหากเกิดการสู้รบขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม นครรัฐที่มีขนาดใหญ่ เช่น นครรัฐคอรีนธ์นั้นสปาร์ตาเองก็จะไม่ก้าวล่วงอำนาจทางอธิปไตยแต่อย่างใด กรณีที่สำคัญเช่นในปลาย 430 ปีก่อนคริสต์ศักราช นครรัฐคอรีนธ์ได้ทำสงครามกับนครรัฐคอร์ไซรา (Corcyra) โดยที่ไม่สนใจการห้ามปรามจากสปาร์ตาแต่อย่างใด สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสปาร์ตาเองก็มีความเกรงใจนครรัฐที่มีขนาดใหญ่เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี นครรัฐที่มีขนาดเล็กในสันนิบาตอาจถูกแทรกแซงกิจการภายในของการกำหนดทิศทางการเมืองจากสปาร์ตา เช่น นครรัฐออร์เนีย (Omeae) หรือนครรัฐฟลิอุส (Phlius) เป็นต้น ในช่วงหลังสมัยสงครามเปอร์เซียสันนิบาตเพโลปอนเนซุสมีการประชุมใหญ่ที่นครรัฐคอรีนธ์เป็นสำคัญ

ไลแซนเดอร์กับการพิชิตสันนิบาตดีเลียน

ภายหลังจากเอเธนส์พ่ายแพ้ในการทำศึกที่เกาะซิซิลีแล้ว นครรัฐสปาร์ตาก็โน้มน้ำหนักให้นครรัฐต่าง ๆ ที่เป็นพันธมิตรกับเอเธนส์ทำการก่อกบฏขึ้น ด้วยเหตุนี้ นครรัฐพันธมิตรในแคว้นโอไอเนียจึงทำการก่อกบฏกับเอเธนส์ ต่อมาชาวกรีกที่นครรัฐชิราคิวส์ได้ส่งกองเรือไปยัง

คาบสมุทรเพโลพอนเนซุสเพื่อเข้าช่วยเหลือกบฏ เช่นเดียวกับอาณาจักรเปอร์เซียที่ได้ตัดสินใจเข้าช่วยเหลือนครรัฐสปาร์ตาทั้งในด้านการเงินและเรือรบ (Kagan, 1991 pp. 5-6) เช่นกัน มหาสงครามที่กำลังจะอุบัติขึ้นจึงเป็นภัยคุกคามเอเธนส์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เอเธนส์พยายามรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ นครรัฐคอรีนธ์และนครรัฐธีราคิส์ต่างพยายามที่จะนำทัพเรือเข้าควบคุม่านน้ำทะเลอีเจียน แต่ก็เป็นไปได้ยากลำบากมากเนื่องจากไม่คุ้นเคยกับสภาพภูมิศาสตร์ กองกำลังพันธมิตรของสปาร์ตายังต้องพบกับอุปสรรคในการลำเลียงเสบียง กองกำลังทหารและกองทัพเรือด้วย ขณะเดียวกันนครรัฐต่าง ๆ ในไอโอเนียที่ก่อการกบฏกับเอเธนส์ก็ล้วนถูกจักรวรรดิเอเธนส์ปราบลงได้ ขณะที่เปอร์เซียซึ่งได้สัญญาว่าจะส่งทรัพย์สินและกองทัพเข้าช่วยสปาร์ตาก็ไม่ได้ทำตามสัญญา

ภาพที่ 6 นายพลไลแซนเดอร์ผู้พิชิตกองทัพเรือเอเธนส์

หมายเหตุ. จาก <https://spectre.phnmn.fr>

ในช่วงที่สงครามบังเกิดขึ้นนั้นชาวเอเธนส์ต่างพร้อมใจกันสละทรัพย์สินจนสามารถสร้างเรือรบได้เพิ่มอีก 100 ลำ เรือรบดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการทำศึกสงครามครั้งนี้ สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อเกิดการปฏิวัติของกลุ่มคนอาธิปไตยในเอเธนส์ทำให้ชนชั้นสูงกว่า 400 คนเข้าทำการยึดอำนาจในสภาและเกิดการจลาจลขึ้น (Kagan, 1991, p. 160) รัฐบาลปฏิวัติใหม่ในเอเธนส์ได้มีการเจรจาสงบศึกกับสปาร์ตาขึ้น แต่ทว่ากองทัพเรือซึ่งยังภักดีต่อรัฐบาลประชาธิปไตยซึ่งใช้ฐานที่มั่นที่เกาะซามอสต่างปฏิเสธที่จะยอมจำนน กองเรือรบจึงแต่งตั้งให้นายพลธราซิบูลุส (Thrasylbulus) เป็นผู้นำในการทำสงครามในนามของเอเธนส์ ขณะเดียวกันนายพลธราซิบูลุสได้ป้องกันเรือรบของเอเธนส์จากการโจมตีของกองเรือเอเธนส์ซึ่งมาจากคณะปฏิวัติ เขาได้เรียกร้องให้เอเธนส์มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยโดยใช้มวลชนเป็นแรงกดดันสำคัญ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงนำไปสู่สงครามกลางเมืองในเอเธนส์และทำให้เอเธนส์สามารถสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในเอเธนส์ได้ในอีก 2 ปีต่อมา นายพลธราซิบูลุสได้โน้มน้าวให้กองทัพเรือเอเธนส์เข้าโจมตีสปาร์ตาทิยุทธการไซซิคุส (battle of Cyzicus) ใน 410 ปีก่อนคริสต์ศักราช ในการสู้รบนี้เอเธนส์สามารถทำลายกองทัพเรือสปาร์ตาและพันธมิตรได้ และสถาปนาความยิ่งใหญ่ทางกองทัพเรือที่ควบคุมน่านน้ำในทะเลเอเจียนขึ้นได้อีกครั้งนับตั้งแต่ 410-406 ปี คริสต์ศักราช นครรัฐเอเธนส์ได้รับชัยชนะอย่างต่อเนื่อง และยังฟื้นฟูจักรวรรดิเอเธนส์ได้ซึ่งนายพลธราซิบูลุสมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากที่นายพลอัลซิเบียเดสซึ่งได้หลบหนีทัพจากเอเธนส์เมื่อครั้งสมัยทำศึกที่เกาะซิคิลี ต่อมาเขาได้ฝึกฝนทหารเรือจนสร้างความยิ่งใหญ่ทางกองทัพเรือให้กับนครรัฐสปาร์ตา ทำให้กองทัพเรือสปาร์ตามีความเข้มแข็งอย่างมาก ในช่วงเวลาเดียวกันนายพลโลแซนเดอร์ก็เริ่มมีบทบาทสำคัญมาก

ขึ้นในสปาร์ตาเช่นกัน เขากลายเป็นคนสำคัญของกองทัพเรือสปาร์ตาเป็นอย่างมากหลังจากยุคของอัลซิเบียเดสที่วางรากฐานการสร้างกองทัพเรืออย่างไรก็ดี เอเธนส์เองยังคงได้รับชัยชนะบ้างที่ยุทธนาวีอาร์กิโนแซ (battle of Arginusae) ทำให้กองทัพเรือสปาร์ตาภายใต้การนำของนายพลคัลลิกราทิดีส (Callicratidas) ในขณะนั้นต้องสูญเสียเรือรบกว่า 70 ลำ ในขณะที่เอเธนส์สูญเสียเรือรบเพียง 25 ลำเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายทำให้เอเธนส์ไม่อาจสามารถเอาชนะทัพเรือสปาร์ตาได้เบ็ดเสร็จ และทำให้สปาร์ตาทกลับไปตั้งทัพสู้รบใหม่ได้อีกครั้ง (Kagan, 1991, pp. 325-326)

ในบันทึกของพลูทาร์คยังกล่าวว่าหลังจากสปาร์ตาพ่ายแพ้ที่ยุทธนาวีอาร์กิโนแซ สปาร์ตาจึงตัดสินใจตั้งนายพลไลแซนเดอร์เป็นผู้นำทัพคนใหม่แห่งสปาร์ตา แม้ว่าเขาจะไม่ได้เป็นชนชั้นสูงของสปาร์ตาแต่เขาก็ได้รับการยอมรับจากหมู่ชนชั้นสูงของสปาร์ตาเป็นอย่างมาก เนื่องจากเขามีความสามารถในการเคยมุมกองทัพเรือสู้กับเอเธนส์มาก่อน (Scott-Kilvert, 1960, p. 144) ขณะเดียวกันเขายังมีความสามารถเป็นนักการทูตในการสร้างสัมพันธ์กับพระเจ้าไซรัสซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าดาร์อุสที่ 2 แห่งเปอร์เซียด้วยเช่นกัน ไลแซนเดอร์วางยุทธวิธีการสู้รบกับทัพเรือเอเธนส์ใหม่โดยนำกองทัพเรือสปาร์ตาแล่นเรือไปคุมบริเวณช่องแคบดาร์ดานेलส์ซึ่งเป็นพื้นที่การเพาะปลูกสำคัญของเอเธนส์ การคุมพื้นที่ดังกล่าวทำให้ชาวเอเธนส์อดอยากเป็นอย่างมาก ในช่วงเวลานี้เอเธนส์ไม่มีแม่ทัพที่มีความสามารถในการบัญชาการกองเรือ ทำให้ในท้ายที่สุดนายพลไลแซนเดอร์แห่งสปาร์ตาสามารถเอาชนะกองทัพเรือของเอเธนส์ได้ใน 405 ปีก่อนคริสต์ศักราชที่ยุทธนาวีเอโกสปอทาไม (Aegospotami) (Martin, 2013, p. 198) นครรัฐสปาร์ตาสามารถทำลายกองทัพเรือเอเธนส์จำนวน 168 ลำ และจับกุม

เซเลททหารเรือของเอเธนส์กว่า 4,000 นายไว้ได้ อาจกล่าวได้ว่าไลแซนเดอร์กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุสเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันไลแซนเดอร์ยังสามารถล้างภาพความทรงจำของนครรัฐกรีกที่มีต่อเอเธนส์ว่าเป็นนครรัฐที่มีความยิ่งใหญ่ทางกองทัพเรือมายาวนานนับตั้งแต่สมัยสงครามเปอร์เซีย ทั้งนี้นครรัฐกรีกในโลกโบราณต่างมีภาพลักษณ์และมุมมองว่าเอเธนส์เป็นนครรัฐที่ยิ่งใหญ่ทางกองทัพเรือ ขณะที่สปาร์ตาคเป็นนครรัฐที่มีความยิ่งใหญ่ทางกองทัพบก

นอกจากนี้ สปาร์ต่ายังควบคุมนายพลโคนอน (Conon) ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทัพเรือในครั้งนี้โดยเขายินยอมให้จับกุมตัว เนื่องจากเขาไม่ต้องการไปขึ้นศาลตามธรรมเนียมของเอเธนส์ที่นายพลเมื่อทำสงครามพ่ายแพ้จะต้องขึ้นศาลเพื่อรับความผิดโทษด้วย นครรัฐเอเธนส์ยังต้องเผชิญกับโรคระบาดที่ปะทุขึ้นอีกรอบ ทำให้ในที่สุดเอเธนส์ได้ยอมแพ้โดยคฤษฎีในปี 404 ก่อนคริสต์ศักราช ขณะเดียวกันบรรดาพันธมิตรในสันนิบาตดีเลียนก็ได้ยอมแพ้เช่นกัน ในเวลาต่อมาสปาร์ตาได้ทำลายกำแพงเมืองของเอเธนส์ลง (Rhodes, 2009, p. 413) สปาร์ต่ายังทำการปลดปล่อยอาณานิคมโพ้นทะเลของเอเธนส์ทั้งหมด อย่างไรก็ดี นครรัฐคอรีนธ์และธีเบสต้องการให้พลเมืองทุกคนของเอเธนส์ถูกลดสถานะลงเป็นทาสด้วย แต่ทว่าสปาร์ตาก็ปฏิเสธเพียงแต่ยึดครองเอเธนส์ไว้เป็นเมืองขึ้นของตนเองเท่านั้น

อวสานการล่มสลายของสันนิบาตเฟลอปปอนเนซุส

ผลของการสิ้นสุดสงครามเฟลอปปอนเนซุสในครั้งนี้ทำให้สปาร์ตาก้าวขึ้นมามีความยิ่งใหญ่แทนเอเธนส์หลังจากยุทธการเอโกสโปทามีสสิ้นสุดลง สปาร์ตาสามารถยึดครองดินแดนเอเธนส์ไว้ทั้งหมด รวมถึงถือครองบรรณาการทรัพย์สินเอเธนส์เอาไว้แต่เพียงผู้เดียว ต่อมารูปแบบการปกครอง

ของเอเธนส์ได้ถูกแทนที่โดยเหล่าทรราชทั้ง 30 คน และระบบประชาธิปไตยในเอเธนส์ได้ถูกยกเลิกชั่วคราว สปาร์ตาได้ตั้งระบบใหม่ขึ้นในปี 403 ก่อนคริสต์ศักราช แต่ต่อมาระบบคอมมิวนิสต์ที่สปาร์ตาได้ตั้งขึ้นก็ถูกโค่นล้มลง และระบบประชาธิปไตยได้ถูกรื้อฟื้นอีกครั้ง แม้อำนาจของเอเธนส์จะสิ้นสุดลงไปแล้วก็ตาม แต่เอเธนส์ก็สามารถฟื้นตัวได้ในช่วงเวลาหนึ่งภายหลังจากสงครามคอรีนธ์และยังคงมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในโลกของกรีกมาได้ระยะหนึ่ง (Kagan, 1991, p. 411)

ภายหลังจากสงครามเพออปอนเนซุสสิ้นสุดลง สันนิบาตเพออปอนเนซุสภายใต้การนำของสปาร์ตายังคงสืบทอดอำนาจต่อมา ครั้นพระเจ้าอาร์ทาเซอร์เซส (Artaxerxes 2) แห่งเปอร์เซียได้ทรงลงนามสันติภาพกับสปาร์ตา ซึ่งทุกนครรัฐจะได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นกัน สมาชิกสันนิบาตเพออปอนเนซุสจึงต้องเดินตามนโยบายของสปาร์ตาเป็นสำคัญ ในช่วงเวลานี้สันนิบาตเพออปอนเนซุสมีอำนาจกองทัพเป็นที่ครันคร้ามอย่างมาก กองทัพทั้งหมดของสันนิบาตยังอยู่ภายใต้การชี้นำของสปาร์ตาเป็นสำคัญ โดยมีกษัตริย์สปาร์ตาทั้งสองพระองค์เป็นผู้นำทางทหารสูงสุดของสันนิบาต สปาร์ต่ายังเข้าแทรกแซงกิจการภายในของสมาชิกนครรัฐที่มีขนาดเล็ก และยังสนับสนุนการปกครองแบบระบอบคอมมิวนิสต์ (Oligarchy) หลังจากที่สันนิบาตมีชัยชนะต่อเอเธนส์ อาจกล่าวได้ว่าสปาร์ตานั้นใช้วิธีการเข้าแทรกแซงกิจการภายในและดูแลอำนาจในการบริหารกิจการในสันนิบาตเพออปอนเนซุส การกระทำของสปาร์ตานี้ไม่ต่างจากสมัยที่เอเธนส์เป็นผู้นำของสันนิบาตดีเลียนที่เข้าแทรกแซงกิจการภายในด้วยการสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในนครรัฐที่เป็นสมาชิกด้วยเช่นเดียวกัน

นับตั้งแต่ปี 404 ก่อนคริสต์ศักราช สปาร์ต่ายังขยายอิทธิพลครอบคลุมสมาชิกในแถบทะเลอีเจียนหลังจากที่เอเธนส์เสื่อมอำนาจลง เมื่อสปาร์ตามีอำนาจเพิ่มพูนมากขึ้น สปาร์ตาเริ่มลุแก่อำนาจมากขึ้น และได้จับตามองความเคลื่อนไหวของบรรดาสมาชิกอย่างใกล้ชิด แม้กระทั่งตำแหน่งฮาร์มอสต์ในสมัยหลังก็เป็นตำแหน่งที่ผูกขาดโดยชนชั้นสูงของสปาร์ตาไปโดยปริยายเช่นกัน ในปีเดียวกันนั้นนครรัฐเอลิสเริ่มมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทำให้สปาร์ตาดัดสันใจทำสงครามกับเอลิสและได้รับชัยชนะในปี 400 ก่อนคริสต์ศักราช สปาร์ต่ายังพยายามที่จะควบคุมอำนาจในแถบตอนกลางและตอนเหนือของกรีกเอเชียไมเนอร์ เกาะซิซิลี จนทำให้สันนิบาตเข้าไปสู่่ววนความขัดแย้งกับนครรัฐคอร์ินธ์ในที่สุด สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสต้องทำสงครามกับกับนครรัฐคอร์ินธ์ นครรัฐธีเบสและเอเธนส์ที่ต้องการฟื้นฟูอำนาจกลับมาอีกครั้งด้วยเช่นกัน สงครามสิ้นสุดลงโดยการลงนามสัญญาสงบศึกชั่วคราว

นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 380 ปีก่อนคริสต์ศักราชเป็นต้นมา สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสต้องใช้เงินจำนวนมหาศาลในเรื่องของอาวุธและการทหารที่ประจำการยังสันนิบาตซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของสปาร์ตา เป็นหลัก ต่อมาเมื่อนครรัฐธีเบสเริ่มมีอำนาจมากขึ้น ทำให้สปาร์ตาต้องการที่จะกำราบนครรัฐธีเบสไว้ในอำนาจ จนนำไปสู่การทำสงครามที่ยืดเยื้อยาวนานมาก ในช่วงเวลานี้ธีเบสเองก็ได้ฟื้นฟูสันนิบาตบัวเทีย (Boeotian League) ขึ้น ซึ่งเป็นการรวมตัวของกรีกชนเผ่าบัวเทียโดยมีนครรัฐธีเบสเป็นแกนนำ สปาร์ตาซึ่งเป็นผู้นำสันนิบาตเฟลอปอนเนซุสและธีเบสซึ่งเป็นผู้นำสันนิบาตบัวเทียจึงต้องทำสงครามกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สาเหตุของสงครามเกิดขึ้นเมื่อสปาร์ตาต้องการให้ธีเบสและพันธมิตรในสันนิบาตบัวเทียกล่าวคำปฏิญาณเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสันนิบาตเฟลอปอนเนซุส แต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากพวกกรีกบัวเทีย เฮโรโดทัสกล่าว

ว่าเมื่อสงครามเกิดขึ้น สมาชิกสันนิบาตบัวเทียได้ช่วยเข้าร่วมรบอย่างเต็มที่ ทำให้สปาร์ต่ายแพ้อย่างย่อยยับในปี 376 ปีก่อนคริสต์ศักราช การพ่ายแพ้ของสปาร์ตา ครั้งนี้ส่งผลให้นครรัฐเอลิส และบรรดานครรัฐต่าง ๆ ในสันนิบาต เพลอปอนเนซุสได้ประกาศอิสรภาพปลดแอกอำนาจออกจากสปาร์ตา (Marincola, 2003, p. 206) นครรัฐต่าง ๆ ในแต่ละแคว้นได้รวมตัวเข้าเป็นสันนิบาตของตนขึ้นเพื่อรักษาอิสรภาพและรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเองเอาไว้ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทางการทหารหากเกิดสงครามขึ้น ทำให้ ณ เวลานั้นสันนิบาตเพลอปอนเนซุสมีขนาดพื้นที่ลดลงหลังจาก การที่สปาร์ต่ายแพ้อ่อนครรัฐธีเบส นครรัฐอื่น ๆ ที่เหลือในคาบสมุทร เพลอปอนเนซุสต่างเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสันนิบาตบัวเทียของนครรัฐธีเบสคงเหลือเพียงนครรัฐต่าง ๆ ในทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของคาบสมุทรหรือแคว้นโครินเธียนับตั้งแต่ต้นนครรัฐคอร์ินธ์ ไซซิออน และเอพิเดารุสเท่านั้นที่ยังคงเป็นพันธมิตรกับสปาร์ต่ายู่

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีบางนครรัฐก็วางตัวเป็นกลางทางการเมืองโดยไม่เกี่ยวข้องกับสันนิบาตทั้งสองแห่งแต่อย่างใด ทว่าในเวลาต่อมาสปาร์ตาก็ต้องพ่ายแพ้ต่อนครรัฐธีเบสอีกครั้งที่ยุทธการเทกิรา (Battle of Tegyra) ใน 375 ก่อนคริสต์ศักราช และในครั้งสุดท้ายสงครามระหว่างสปาร์ตาและธีเบสก็ได้อุบัติขึ้นอีกรอบเมื่อนายพลเอปามินอนดาส (Epaminondas) ซึ่งเป็นนายพลคนสำคัญของนครรัฐธีเบสสามารถเอาชนะสปาร์ตาได้อย่างเด็ดขาดที่ยุทธการแห่งลิกทรา (Battle of Leuctra) ซึ่งเป็นทุ่งราบที่อยู่บริเวณขานเมืองนครรัฐธีเบสใน 371 ก่อนคริสต์ศักราช ความพ่ายแพ้ของสปาร์ตาในสมรภูมิต่างกล่าวส่งผลให้สันนิบาตเพลอปอนเนซุสค่อย ๆ เสื่อมอำนาจลง (Rhodes, 2009, p. 504) และสันนิบาตต้องยุบตัวลงในราว 338 ปีก่อนคริสต์ศักราช เมื่อพระเจ้าฟิลิป

ที่ 2 แห่งมาซิโดเนียซึ่งเป็นพระบิดาของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ได้จัดตั้ง
สันนิบาตคอรินธ์ (league of Corinth) ขึ้น หลังจากที่พระองค์ทรงเอาชนะ
นครรัฐใหญ่กรีกทั้งสิ้นแห่งไว้ได้นับตั้งแต่ธีเบส คอรินธ์ สปาร์ตาและเอเธนส์ได้
โดยรวมทุกนครรัฐดังกล่าวไว้ในอาณัติทั้งหมด (Martin, 2013, p. 220)
และนับเป็นการอวสานสิ้นสุดของสันนิบาตเฟลอปอนเนซุสที่ดำรงยาวนาน
ในโลกของกรีกถึง 212 ปี

สรุป

สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสเกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้าสงคราม
เฟลอปอนเนซุสซึ่งเป็นสงครามการสู้รบระหว่างชาวกรีกต่างพันธุ์เผ่า
บนคาบสมุทรกรีกแผ่นดินใหญ่โดยมีเอเธนส์และสปาร์ตาเป็นแกนนำของโลก
กรีกในเวลานั้น ผลของสงครามในครั้งนี้ทำให้สันนิบาตดีเลียนของเอเธนส์
ต้องล่มสลายลง ขณะที่สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสซึ่งมีสปาร์ตาเป็นผู้นำนั้น
สามารถครอบครองความยิ่งใหญ่ในโลกของชาวกรีกสืบต่อมาแทน
อย่างไรก็ตาม ผลของการสู้รบที่ยาวนานเกือบสี่สิบปีนั้นก็ทำให้มหาอำนาจ
ทั้งเอเธนส์ และสปาร์ตาต่างบอบช้ำเป็นอย่างมาก สันนิบาตเฟลอปอนเนซุส
ได้ถึงกาลพิณาศเมื่อสปาร์ตาเริ่มลุแก่อำนาจมากเหมือนเมื่อครั้งที่เอเธนส์
ก่อตั้งสันนิบาตดีเลียน สปาร์ตาต้องทำสงครามกับสันนิบาตบัวเทียซึ่งมี
นครรัฐธีเบสเป็นแกนนำ จวบจนกระทั่งในที่สุดสปาร์ตาได้พ่ายแพ้ลง
อย่างสิ้นเชิงและทำให้สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสได้เสื่อมอำนาจลงในกรีก
แผ่นดินใหญ่ สันนิบาตเฟลอปอนเนซุสถึงแก่กาลสิ้นสุดลงเมื่อ
กรีกมาซิโดเนียสามารถเข้ามายึดครองนครรัฐใหญ่ต่าง ๆ ไว้ได้รวมถึงสปาร์ตา
และได้รวบรวมจัดตั้งนครรัฐกรีกทั้งหมดไว้ในอำนาจตนเองทั้งหมดแทน
จึงนับเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าทางประวัติศาสตร์กรีกครั้งใหม่อีกครั้ง

References

- Bagnall, N. (2006). *The Peloponnesian War: Athens, Sparta, and the Struggle for Greece*. New York: Thomas Dunne Books.
- Hall, J. (2013). *A History of the Archaic Greek World, ca. 1200-479 BCE*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Jeremy, M. (2013). *Thucydides: The War of the Peloponnesians and the Athenians*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kagan, D. (1991). *The Fall of the Athenian Empire*. New York: Cornell University Press.
- Marincola, M. (2003). *The Histories*. London: Penguin Classics Press.
- Martin, T. (2013). *Ancient Greece: From Prehistoric to Hellenistic Times*. New York: Yale University Press.
- Rhodes, P. J. (2009). *The Peloponnesian War (Oxford World's Classics)*. Oxford: Oxford University Press.
- Scott-Kilvert, Ian. (1960). *The Rise and Fall of Athens: Nine Greek Lives*. London: Penguin Classics Press.
- Steven, L. (1998). *The Peloponnesian War*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธิติพงศ์ มีทอง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

E-mail: pices01aphrodite@gmail.com